

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Sendes kun per E-post:
Kaja.Lund-Iversen@hod.dep.no
postmottak@hod.dep.no

Oslo 24.04.06

Deres ref: 200600170-/ES

Vår ref: 06/340-3

Mat og Helse Nettverkene 2004-2006 til ”Handlingsplan for bedre kosthold”

Næringsmiddelbedriftenes Landsforening hadde 28. og 29. mars et arrangement som er et ledd i vårt arbeid med mat og helse, der også representanter fra myndighetene, inklusive statssekretæren fra Helse- og omsorgsdepartementet, deltok. Arrangementet samlet i alt 65 deltakere og 23 næringsmiddelbedrifter var representert.

Foreliggende uttalelse er utarbeidet på bakgrunn av de forslag som fremkom på dette arrangementet. NBL ble anmodet om å oversende disse forslagene som et innspill til ”Handlingsplanen for bedre kosthold i befolkningen”. Vi er klar over at den fristen som ble satt for å komme med innspill er oversittet, men håper likevel at vedlagte forslag vil bli tatt med i arbeidet med handlingsplanen.

Samarbeid på tvers en forutsetning for å lykkes

Den maten vi spiser i Norge, blir i all hovedsak levert av norsk næringsmiddelindustri (Import av næringsmidler til Norge utgjør ca. 14% av totalmarkedet). Nærings- og nytelsesmiddelindustrien består av over 1400 bedrifter, som sysselsetter over 48 000 personer. Denne industrien er etter verkstedindustrien, den største industrisektoren i Norge. Matindustriens samlede produksjonsverdi var i 2005 på om lag 131,1 mrd. kroner. Målt som bruttoprodukt bidrar matindustrien med 19 % av industriens samlede verdiskaping. Dersom myndigheter og forvaltning skal lykkes i å nå sine kostholdsmål, er man helt avhengig av et tett samarbeid/allianse med den norske næringsmiddelindustrien.

Endring i kostvaner endrer vår adferd – sunne(re) produkter øker i volum

Med utgangspunkt i at det nå er mer enn 1 milliard overvektige i verden, er dette også i ferd med å endre forbrukerens adferd i butikkene. Matvarer med ”helseprofil” er blant de tre største driverne i det globale matvaremarkedet, og det er ventet at denne tendensen forsterkes ytterligere i tiden fremover. Dette innebærer at også matindustrien i svært stor grad **må** være opptatt av sammenhengen mellom de produktene de tilbyr og den ernæringsmessige effekten av dem. Men: Arbeidet med å gjøre eksisterende produkter mer sunne er svært komplisert.

Mye av produktene karakteristiske smaksegenskaper er knyttet til fett, sukker og salt. I tillegg har både sukker og salt teknologiske funksjoner som bidrar til struktur, vannbindingsevne og mikrobiell stabilitet. Når man i tillegg vet at sukker, fett og salt er rimelige ingredienser og ”erstatte” stort sett koster betydelig mer, er det lett å forstå at det blir komplisert å redusere/fjerne disse komponentene fra matvarene. For å lykkes, må smaken på produktene ikke endres i negativ retning, de funksjonelle kvalitetsegenskapene må opprettholdes og prisen må være akseptabel for handel/forbrukere. Utfordringen er å lage produkter med optimale mengder av fett, sukker, salt, fiber etc , samtidig som produktene er tilpasset det moderne, travle mennesket. Dette krever både et økt antall **nye** produkter med innebygde helsefortrinn og økt fokus på de komponentene som allerede finnes i **eksisterende** produkter.

Næringsmiddelindustrien samarbeider om problemstillingene

Norsk næringsmiddelindustri har allerede etablert en arena hvor man i snart 2 år har arbeidet med problemstillingene nevnt ovenfor. Arbeidet er organisert etter en nettverksmodell med 4 samlinger per år, og har vært delfinansiert av Innovasjon Norge. Nettverkene er koordinert av NBL, og gjennomføres i samarbeid med Matforsk. Det første nettverket ble gjennomført i 2004-2005. Det andre startet i 2005 og avsluttes i juni 2006.

Hovedmålsettingen er å optimalisere innholdet/sammensetningen av bioaktive komponenter (fett, sukker, fiber, salt/mineraler, antioksidanter etc.) i de deltakende bedrifters produkter. I tillegg er målsettingen å tilføre ny kunnskap om disse komponentene og forhold knyttet til regelverket. Således vil bedriftene være bedre rustet til å implementere denne nye kunnskapen i nye produkter, for å kunne opprettholde og helst forbedre konkurransekraften i et stadig mer internasjonalt marked.

Til sammen har 23 næringsmiddelbedrifter deltatt i disse nettverkene. Bedriftene som deltar, representerer de tyngste aktørene i norsk næringsmiddelindustri (Stabburet, Rieber, O. Kavli, TINE, Gilde Norge, Coca Cola, Nidar, Kraft Foods Norge, Brynildsen, Cerealia, Norgesmøllene, Hennig Olsen , Pals, Idun, Møller Collett, GRO Industrier, G.O. Johnsen, Kims Norge, Mills, Bakers, Fjordland, Lerum) I tillegg til disse er handelen (Norgesgruppen), Forbrukerrådet, Mattilsynet, Sosial- og helsedirektoratet, flere frivillige organisasjoner og forsknings-/ fagmiljø aktive deltakere på samlingene i nettverkene.

På tross av sterk konkurranse bedriftene i mellom, har vi etablert en samarbeidsform som tar utgangspunkt i felles og generiske problemstillinger, som man er enige om å løse i fellesskap. Følgende tema har vært satt opp på de ulike samlingene:

- Helsemessige effekter av å endre innhold av fett/ fettsammensetning, sukker/ sukkerprofil, fiber/ type fiber, salt/ mineraler og antioksidanter.
- Hvordan disse komponentene påvirkes under prosessering, inkludert biotilgjengelighet.
- De teknologiske oppgavene til fett, sukker, fiber og salt i produktene, og hva man må tenke på dersom innholdet endres (struktur, holdbarhet, mikrobiologi, smak).
- Dokumentasjon knyttet til fett, sukker, salt/ mineraler, fiber og antioksidanter i forhold til helseeffekter. Dette inkluderer også WHO`s arbeid med sammenstilling av dokumentasjon.
- Regelverk og retningslinjer knyttet til merking og helsepåstander.

Som et resultat av det første nettverket ble det i juni 2005 avholdt en utstilling hvor de 15 deltakende bedrifter presenterte 215 produkter som hadde fått en sunnere profil de siste 2 årene. 14. juni i år vil lage en liknende utstilling, da med produkter med en sunnere profil som er lansert det siste året. Da avsluttes arbeidet i NBLs "Mat & Helse"-nettverk.

Veien videre – noen innspill til "Handlingsplan for bedre kosthold"

Tirsdag 28. mars inviterte NBL begge nettverkene og myndighetene til en dialog rundt temaet "Trenger myndighetene industrien for å nå sine ernæringspolitiske målsettinger?". Fra myndighetene deltok statssekretæren i Landbruks- og matdepartementet, statssekretæren i Helse- og omsorgsdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet, samt Statens Råd for Ernæring. En enstemmig konklusjon fra alle disse etater slo fast at man definitivt trenger industrien for å oppnå de ernæringspolitiske målsettingene. Basert på diskusjonene vi hadde denne dagen, samt noen innspill som kom frem på nettverkssamlingen 29. mars, har vi følgende innspill til handlingsplanen:

A. Opprettholde nettverket som arena for kunnskapsoppbygging og informasjonsdeling

Nettverket som arbeidsform og hvilke tema som har vært oppe til diskusjon, er beskrevet ovenfor. Nettverket har inntil nå vært finansiert av Innovasjon Norge som to enkeltstående prosjekter. Arenaen har således ikke finansiering for å fortsette arbeidet utover sommeren 2006. Gjennomgående for alle deltakere er at de ønsker å fortsette kunnskapsoppbyggingen. Vi har nå klart å etablere en arena med bred deltakelse fra industri, frivillige organisasjoner, forbrukerrådet, myndigheter og FoU-miljø. Denne arenaen er et kostnadseffektivt tiltak som er god egnet for kompetanseoverføring, informasjonsutveksling og ikke minst tverrfaglige diskusjoner rundt kostholdsrelaterte problemstillinger. Med utgangspunkt i finansieringen fra Innovasjon Norge, har man operert med relativt høye egenandeler (20-35.000 kr/år). Dette har nok bidratt noe til å selekttere deltakere på størrelse. Ved å senke egenandelen, vil dette kunne bli et lavterskel tilbud for flere næringsmiddelbedrifter.

Vi ønsker at denne arenaen skal bestå gjennom hele planperioden fra 2007-2011 med finansiering fra myndighetene. Dette tiltaket gir også myndighetene mulighet til å utnytte arenaen i større grad både som "høringsarena" og som diskusjonsforum i saker relatert til mat og helse. Arenaen egner seg også godt for "Ad-hoc" informasjon rundt tema som dukker opp gjennom året.

Myndighetene v/ Sosial- og Helsedirektoratet gir sine kostholdsanbefalinger basert på tilgjengelige data om norske matvarer (Matvaretabellen). Næringsmiddelindustrien driver kontinuerlig produktutvikling, og det er til dels store avvik mellom data i matvaretabellen og de produkter man faktisk finner i markedet. En mulighet som også ligger i en fortsettelse av "nettverkene" i kraft av at mellom 40-50% av det norskproduserte næringsmiddelvolumet er representert, er at deltakerne forplikter seg til å deklare næringsinnholdet (anonymisert) til Matvaretabellen v/ Sosial- og Helsedirektoratet. Dette vil kunne bidra til at de norske kostholdsanbefalingene vil være mer i tråd med hva man faktisk finner i markedet. Dette innspillet må imidlertid først forankres gjennom aktuelle bransjeorganisasjoner og deltakende bedrifter. Det må dessuten avklares hva slags informasjon det er behov for. Dersom denne arenaen også skal ha en funksjon knyttet til å samle inn informasjon om næringsinnhold i ulike matvarer, krever dette en egen sekretariatsfunksjon.

- Tiltak:** Opprettholde industriell arena for kunnskapsoverføring og informasjonsutveksling
- Varighet :** 5 år (2007 – 2011) med 3-4 samlinger per år
- Kostnad :** Ca. 5-600.000 kroner/ år + 10.000 kroner i egenandel fra deltagende bedrifter.

Myndigheter, frivillige organisasjoner, Forbrukerrådet, FoU miljø og andre ikke-kommersielle organisasjoner gis anledning til å delta uten kostnader.

(Dersom det blir aktuelt å ivareta en sekretariat funksjon for å samle inn data knyttet til næringsinnhold i nye/ endrede produkter må kostnadene avklares nærmere).

B. Merking av matvarer

Mat og matens effekt på helsen er i stadig økende grad et tema i mediebildet, og det er svært vanskelig for en vanlig forbruker å forholde seg til all den informasjon som presenteres. Næringsmiddelindustrien har i grove trekk to kanaler å kommunisere med forbrukeren på - gjennom emballasje og markedsføring (radio, TV, annonser, internett etc.). For å kunne tilføre forbrukerne riktig informasjon knyttet til det man spiser, er det helt sentralt at regelverket knyttet til merking og markedsføring av mat, er enhetlig og presist.

Næringsmiddelindustrien ønsker at myndighetene prioriterer sterkt å få på plass et helhetlig og komplett regelverk for hvilken informasjon som må og kan være tilgjengelig på emballasjen, og som kan brukes i markedsføringen. Det er nødvendig med klare "kjøreregler" for hvordan mat & helse kan markedsføres. Vi støtter EU's tiltak om å kartlegge en mulig samlet overordnet tilnærming til merking som beskrevet i konsultasjonsdokumentet "Labelling: Competitiveness, Consumer Information and Better Regulation for the EU", og vi støtter også EU's regelverksforslag på ernærings- og helsepåstander. Vi ønsker at norske myndigheter bidrar til å få på plass dette regelverket så raskt som mulig. Vi opplever i dag at det er svært utfordrende for industrien å kunne posisjonere sunne produkter innenfor eksisterende regelverk. Vi håper myndighetene gjennom handlingsplanen legger vekt på en harmonisering og en rask implementering av nytt regelverk knyttet til merking av matvarer.

C. Skolemat

Myndighetene er i ferd med å utrede konsekvensene av et eventuelt skolemåltid (kaldt eller varmt). Næringsmiddelindustrien har bred kompetanse knyttet til hvilke muligheter som finnes på produksiden (fra råvarer til komplette løsninger), emballaseløsninger, logistikk (sentral eller lokal distribusjon). Industrien har god oversikt over kostnader knyttet til ulike alternativ.

Enkelte aktører i næringsmiddelindustrien har selvsagt også en kommersiell interesse av skolemåltidet. Et bredt sammensatt nettverk av bedrifter ønsker å bli involvert i det videre arbeid med skolemåltidet. Som nevnt i **A**, kan den arenaen som nettverket representerer, være en viktig bidragsyter når det gjelder den praktiske vurderingen av et skolemåltid. På tilsvarende måte kan det også benyttes til utredning av måltidsløsninger for eldre, institusjonsmat osv. Dette ber vi om at det tas høyde for i handlingsplanen.

D. Økt satsing på forskning og utvikling

En viktig forutsetning for ”Et godt kosthold for bedre helse gjennom hele livet” er at man vet hvorfor man bør endre sine kostvaner, og at det finnes produkter som smaker godt, og kan være et fullgodt alternativ til mindre sunne matvarer. Mat og helse er et viktig tema innenfor det nye ”Matprogrammet” som koordineres av Norges Forskningsråd. Bredden på programmet står imidlertid ikke i forhold til hvor mye ressurser som settes av, og derfor er det rom for svært få prosjekter innen hvert av områdene/ temaene. Vi ber myndighetene i handlingsplanen prioritere midler øremerket forskning knyttet til mat og helse.

Det foregår mye forskning internasjonalt (eks. EU’s rammeprogrammer) som studerer sammenhengen mellom det vi spiser og effekt på helsen. Det er derfor viktig at man ikke initierer overlappende forskning i Norge. Det som imidlertid bør utredes nærmere er hvilke effekter vårt særegne kosthold kan ha på helsen. En viktig forutsetning for å kunne gi gode og presise kostholdsråd, er å vite hvordan vårt norske kosthold virker inn på helsen (i tillegg til å vite hva maten som frembys inneholder). Derfor er det viktig å styrke forskningsinnsatsen i skjæringspunktet mat og medisin.

I tillegg indikerer en del resultater, at enkelte norske råvarer kan ha helsefortrinn. Dette gjelder bl.a. innholdet av antioksidanter i en del norske bær og grønnsaker, samt innholdet av løselig fiber (beta-glukan) i bygg. For norsk landbruk og norsk næringsmiddelindustri vil det derfor være viktig at vi kartlegger disse og andre indikasjoner nærmere, for om mulig avdekke norske konkurransefortrinn. Med en stadig økende internasjonal handel av landbruksråvarer og næringsmidler er det viktig å utnytte de fortrinn vi måtte ha nasjonalt.

Næringsmiddelindustrien utvikler kontinuerlig nye produkter med helsefortrinn. De kan i hovedsak deles i to kategorier: Helt nye produkter og tradisjonelle produkter som har fått en sunnere profil. I hovedsak er det noen få store og FoU intensive næringsmiddelbedrifter som driver denne utviklingen. Mer enn 95% av de ca. 1450 norske næringsmiddelbedriftene i Norge hører til i kategorien små og mellomstore bedrifter (SMB). Som beskrevet innledningsvis, er utvikling av nye og sunnere produkter både komplisert og ressurskrevende. SMB er derfor i stor grad avhengig av assistanse fra eksterne kompetansmiljø for å lykkes med de endringene som må gjøres. Sett i lys av deres begrensede ressursgrunnlag, blir dette derfor sjelden initiert. En målrettet ordning mot mat og helse tilsvarende den som tidligere ble forvaltet av Senter for Produktutvikling i Næringsmiddelindustrien (SPIN), vil kunne skape gode rammebetingelser for utvikling av sunnere produkter også blant SMB. SKATTEFUNN vil kunne bli benyttet i tillegg. Imidlertid tilsier erfaringene at denne ordningen passer best for bedrifter som er finansielt robuste, i forhold til å legge ut for kjøp av tjenester inntil skatteoppgjøret 1 år senere.

Med hilsen,

Mat og helsennettverkene,
v/ Berit Bull-Gjertsen,
Næringsmiddelbedriftenes Landsforening